

Ruža: Zirņu audzētāji ieņem zemo startu

Kopš decembra vietā, kur taps jaunā SIA "Asns Ingredient" zirņu proteīna rūpnīca, rosās būvnieku tehnika. Pavasarī būvlaukumā tiks ielikts pamatakmens. Uzņēmuma valdes loceklis Edgars Ruža sola, ka Jelgavā būs pasaulē modernākā šāda veida ražotne: "Lai mēs būtu nevis tikai vienu soli, bet daudzus soļus priekšā tiem, kuri rūpnīcas uzbūvējuši pirms pieciem gadiem."

GUNTIS ŠČERBINSKIS

Cerības par jaunu zirņu āderi lauksaimniekiem tika iesētas jau pirms vairākiem gadiem. Cik šobrīd tuvu ir brīdis, kad jaunā zirņu proteīna rūpnīca uzsāks ražošanu?

E. Ruža: Varbūt kādā brīdī bijām pārāk optimistiski, sakot, ka rūpnīca jau agrāk varētu būt gatava. Ņemot vērā projekta uzbūvi, sarežģītību un mērogu, tas prasīja vairāk laika. Pašlaik strikti turamies pie termiņiem. Ja viss noritēs pēc plāna, rūpnīca tiks nodota ekspluatācijā 2026. gada beigās un 2027. gada sākumā sāksim strādāt.

Šobrīd no ražotnes tehnoloģiskā un projektēšanas viedokļa viss paveikts. Runājot par projekta finansālo pusi, mūsu uzņēmuma "Asns Ingredient" līdzīpašnieki – mātes kompānija kooperatīvs "Latraps" un Vācijas kompānija "Pfeifer & Langen" – savus ieguldījumus ir veikuši. Ir panāktas visas vienošanās, tajā skaitā ar bankām un "Altum", kas arī ir jaunās ražotnes daļējs finansētājs. Budžeta jautājumi ir sakārtoti un esam pilnībā droši, ka projektu paveiksim līdz galam bez aizķeršanās.

Kā pa šo laiku ir mainījusies tirgus situācija un vai konkurenti nav aizsteigušies priekšā?

Gan kovids, gan ģeopolitiskie apstākļi ir viesuši zināmas korekcijas tirgū, tomēr kopumā vērojama izaugsme. Jo īpaši aizvadītā gada laikā pieprasījums pēc augu valsts proteīniem atkal diezgan būtiski pieauga. Tāpēc esam pilnīgi droši, ka mūsu izvēlētais virziens ir pareizs. Turklāt pēdējos četros gados neviena jauna šāda veida rūpnīca nav uzbūvēta. Tirgū ienāksim laikā, kad šajā nišā ir pavēries lielāks pieprasījums, kas jāaizpilda.

Kāds ir kopējais investīciju apjoms un kādā laikā plānojat tās atpelnīt?

Šobrīd runājam par 115 miljoniem eiro investīciju līdz rūpnīcas palaišanai. Kamēr ražotne nonāks līdz pelnošam līmenim, rēķinām vēl papildu ieguldījumus 25 miljonu eiro apmērā, kas būs ne-

KARĪNAS MIEZĀJAS FOTO

Edgars Ruža, demonstrējot topošās rūpnīcas nākotnes produktu paraugus: "Mēs būtu pirmā molekula, kas iekustina to visu masu, un ap mums veidojas pilnībā jauna nozare, kas ražotu augu izcelsmes pārtiku un ne tika pārtiku vien."

pieciešami ražošanas procesa nodrošināšanai. Rūpnīcas produkcija ir plānota ar augstu pievienoto vērtību un četru līdz piecu gadu laikā investīcijām ir jāatmaksājas.

Vēl pirms dažiem gadiem rūpnīcai nepieciešamie ieguldījumi tika lēsti 75 miljonu eiro apmērā, tagad rēķins pieaudzis līdz 115 miljoniem. Vai tā ir maksa par pēdējo gadu inflāciju?

Ne gluži. Šajā laikā projekts piedzīvojis būtisku attīstību. Strādājot pie tehnoloģijām, ieraudzījām, ko var darīt labāk un precīzāk, lai sasniegtu labāku rezultātu. Tagad esam pārliecināti, ka mūsu rūpnīca būs pasaulē modernākā, tehnoloģiski jaudīgākā un labākā. Lai to panāktu, bija jāmaksā noteikta cena. Ja mēs būtu būvējuši 2022. gadā, cenu piķa laikā, tad gan būtu nonākuši sprukās. Šobrīd gan būvniecības, gan iekārtu cenas ir atkāpušās no augstākajiem līmeņiem.

Kādus galvenos ieguvumus topošā rūpnīca sola mūsu zemniekiem?

Lauksaimnieki būs galvenie ieguvēji, tāpēc arī šo projektu attīsta "Latraps". Patēriņa tirgus šeit ir ļoti mazs, pašlaik lielākā daļa Latvijā audzēto zirņu tiek eksportēti. Tomēr mēs tos eksportējam kā pliku izejvielu un kāds cits kaut kur to pārstrādā un pievieno vērtību. Turpmāk darīsim to paši.

Ar zirņu pārstrādes rūpnīcu radīsim pievienoto vērtību, zemnieki caur kooperatīvu varēs saņemt lielākas dividendes. Līdz ar to viņi būs stabilāki ražošanā. Tāds bija

arī sākotnējais mērķis, kuru izdevies noturēt. Garantējam, ka vairāk nekā 50% akciju jeb rūpnīcas kontrolpakete paliks lauksaimnieku rokās. Mūsu stratēģiskais partneris – Vācijas kompānija – piekrita šādiem noteikumiem, ienākot projektā uz mazākuma daļām.

Jāsaka, ka ar šo rūpnīcu nošaujam vairākus zaķus. Viens no tiem ir arī vides faktors, zemniekiem ieviešot augu sekā zirņus, kas ir vērtīgs kultūraugs. Zirņi piesaista atmosfēras slāpekli, tāpēc to audzēšanai jālieto mazāk minerālmēslu. Līdz ar to šis ir videi draudzīgāks augs, jo rada arī mazāku ietekmi uz ūdeņiem.

Un cik zaļa būs pati ražošana?

Zirņu pārstrāde ir gan ūdens, gan enerģijas ietilpīgs ražošanas process. Mūsu gadījumā enerģija būs tvaiks no koksnes šķeldas, kas būs sertificēta atbilstoši ilgtspējas prasībām. Bet zirņu pārstrādē izmantoto ūdeni attīrīsim biometāna ražošanas gaitā un pēc tam to atgriezīsim apritē. Izmantosim pilnībā bezatkritumu tehnoloģiju – visu, ko pieņemsim, pārstrādāsim līdz pārdodamiem produktiem.

Kāds ir plānotais produktu klāsts?

Ražosim izejvielu nākamai ražošanai. Pirmkārt, iegūsim zirņu proteīna izolātu ar proteīna tīrību virs 80%, kas izmantojams dažādu jaunās pārtikas produktu ražošanā. Iegūsim arī šķiedrvielas, pēc kurām tirgū pēdējā laikā strauji aug pieprasījums. Mūsu ražotais pārtikas

un lopbarības proteīns, kam būs zemāka proteīna tīrība nekā izolātam, būs izmantojams, piemēram, pankūku cepšanai vai kā lopbarības piedeva. Ražošanas procesā iegūtā ciete kalpos kā izejmateriāls augu izcelsmes naftas aizvietošanai radišanai. Bet kā blakusproduktus ražosim biometānu, kā arī minerālmēslus no digestāta.

Pamatā produkcijas noietu tirgu saskatāt ārvalstīs. Vai Latvijas pārtikas ražotāji arī izrāda interesi?

Gandrīz visu savu produkciju eksportēsim. Tomēr tas nav mūsu pašmērķis. Mūsu mērķis ir, lai mūsu augstskolas strādā pie šī jaunā virziena, lai jau šodien jaunie prāti sāk domāt par jauniem produktiem. Pasaulē šajā jomā ir daudz ideju un daudz uzņēmumu, kas veidojas un attīsta dažādus augu valsts pārtikas produktus, piemēram, gaļas, zivju, piena vai siera aizvietoņus. Mūsu vēlme ir, lai pie rūpnīcas gan veidotos jauni uzņēmumi, gan arī jau esošie ražotāji varētu nākt šurp un veidot ražotnes mūsu produkcijas tālākai pārstrādei. Mēs būtu pirmā molekula, kas iekustina to visu masu, un ap mums veidojas pilnībā jauna nozare, kas ražotu augu izcelsmes pārtiku un ne tika pārtiku vien. Veikalos jau var nopirkt augu valsts burgerus, desiņas vai laša aizvietoņus. Arī Latvijā ir uzņēmumi, kas strādā šajā jomā, un tie ir ļoti ieinteresēti mūsu produkcijā.

Vai augu izcelsmes pārtika reiz uzveiks gaļu?

Mēs nestājamies ne pret gaļu, ne pret ko citu. Vien-

kārši cilvēku skaits pasaulē pieaug, klimats un viss pārējais šobrīd daudzus reģionos ierobežo lauksaimniecību arvien vairāk. Tāpēc mums jāskatās, kā pasauli paēdināt. Vienlaikus arvien vairāk cilvēku dzīvo pilsētā un ciešāk seko diētām. Ir arī cilvēki, kuriem vienkārši ir žēl tās gotiņas vai cūciņas, kuras nogalina, tāpēc viņi izvēlas tikai augu valsts produktu. Tiek prognozēts, ka cilvēki tos izvēlēsies arvien vairāk.

Vai jūs pats uzturā lietojat šāda veida jaunus produktus?

Kādreiz domāju, ka bez gaļas nevaru, bet šobrīd es tūri labi varu arī iztikt bez tās. Neesmu ne vegāns, ne veģetārietis, tomēr man ir regulāras atslodzes dienas, kad dzīvoju tikai ar augu valsts produkciju un iztiekšu ļoti labi.

Kad rūpnīca uzsāks ražošanu, varbūt pilnībā atteikties no gaļas?

Nē, vismaz pagaidām tādas domas nav. (Smejas.)

Kāpēc orientējaties tieši uz dzelteno zirņu pārstrādi?

Pirmkārt, zirņi ir mūsu klimata augi, tā mums ir ļoti tradicionāla kultūra. Pēc zirņiem nākamais kultūraugs uz lauka augs labāk un dos labāku ražu. Savukārt no galaprodukta viedokļa zirņiem ir ļoti labs aminoskābju līdzsvars olbaltumvielās, kas līdzinās gaļai. Tādējādi, ēdot no zirņu proteīna gatavotus produktus, saņemam visu to pašu, ko ēdot gaļu. Vienīgais izņēmums ir dzelzs, tā būtu vairāk jāuzņem no citiem avotiem.

Tehnoloģiski rūpnīcā varēsīm apstrādāt arī pupas un pelēkos zirņus, bet tieši dzeltenie zirņi izvēlēti tāpēc, ka šķirņu attīstība pasaulē ir bijusi vērsta uz tiem. No tehnoloģiskā viedokļa, no ražības un izaudzēšanas iespēju viedokļa dzeltenie zirņi ir krietni pārāki par pelēkajiem zirņiem. Ja runājam par pupām, tad atšķirībā no zirņiem, kuros nav ne alergēnu, ne piegaršas, pupu sastāvā ir rūgtvielas, un tehnoloģiski pagaidām nav iespējams šo rūgtumu noņemt.

Topošās rūpnīcas pārstrādes jauda ir 70 000 tonnu zirņu gadā. Vai mūsu lauksaimnieki to spēs izaudzēt?

Ar zirņiem mūs apgādāt apņēmiens "Latraps". Vēl pirms pieciem gadiem Latvijā bija diezgan maz zirņu platību, bet pēdējos pāris gados tās dubultojušās. Jau šobrīd zirņu kopražā Latvijā pārsniedz mūsu vajadzības. Taču zirņu platībām Latvijā vēl būtu jāpieaug, jo ir pietiekami daudz tirgus dalībnieku, kas tos uzpērk. Būtu normāli, ja Latvijā zirņi veidotu 10–12% no sējplatības, šobrīd tie ir trīs četri procenti.

Jau brīdī, kad radās ideja par zirņu pārstrādes rūpnīcu, aicinājām lauksaimniekus treniņiem, lai piešautu roku zirņu audzēšanā. Tagad daudzi teic, ka ir izmēģinājuši un gaida rūpnīcas atklāšanu, lai gan ir arī tādi, kam zirņu audzēšana nepatika.

Cik prasīga un ienesīga ir zirņu kultūra?

Pirmkārt, graudkopjiem tā neprasa nekādu papildu tehniku, jo izmantojamas ir gan tās pašas sējmašīnas, gan lauka apstrādes un novākšanas tehnika. Zirņu audzēšanā zemniekus visvairāk uztrauc ražas novākšana. Tie jānokuļ gandrīz vii konkrēti minūti, jo, kad tie ir nogatavojušies, tie mēdz sasēties tuvāk pie zemes. Bet šobrīd pasaulē un Eiropā aktīvi atgrīžas pie jaunu – vieglāk audzējamu un novācamu – zirņu šķirņu izveides. Tas atbilstinās to jautājumam. Ja runājam par ekonomisko pusi, šobrīd Latvijā audzētajiem zirņiem noieta tirgus praktiski ir tikai Indijā. Dažu gadu Indijā padodas sava raža un viņi saka: ievēdmuita ir liela, mēs nevēlamies jūsu zirņus. Un mums nav kur likt ražu. Tad visa tā audzēšanas ekonomika izplēn. Tas arī bija viens no rūpnīcas idejas mērķiem – radīt zemniekiem iespējas audzēt, lai šeit uz vietas ir garantēts tirgus. Neatkarīgi no tā, vai Indija pērk vai ne, mūsu rūpnīca ražos un pievienos vērtību. Tajā mirklī iestājas stabilitāte ar zināmu ienākumu garantiju un arī peļņu.